

ORHAN PAMUK

Casa tăcerii

Traducere din limba turcă și note
de Luminița Munteanu

FOLIROM
2014

Nilgün Hanım s-a întors de la plajă, iar Faruk Bey o aștepta. S-au așezat la masă și le-am adus micul dejun. Unul dintre ei citea gazeta, iar celălalt moțăia; în timp ce mâncau, au râs și au stat de vorbă. Apoi, Faruk Bey și-a luat ditamai servieta și a plecat la arhiva din Gebze, iar Nilgün s-a opoșit lângă coteț, ca să citească. Metin tot mai dormea. Am urcat, fără să mai strâng masa. Am bătut la ușa doamnei și am intrat.

– Mă duc în târg, doamnă, i-am zis eu. Doriți ceva de acolo?

– Târg? a zis ea. Există așa ceva aici?

– Știți că s-au deschis niște magazine, cu ani în urmă, am zis eu. Ei, știți asta! Ce doriți de acolo?

– Nu vreau nimic de la ei a zis ea.

– Ce le dăm la prânz?

– Nu știu, a zis ea. Fă ceva care să se poată mânca!

Am coborât, mi-am scos șorțul, am luat sacoșa, sticlele goale și dopurile și am plecat. Nu-mi zice nici ce înseamnă, nici ce nu înseamnă ceva ce se poate mânca. Pe vremuri eu aveam sarcina să-mi muncesc mintea cu asta, dar între timp au trecut patruzeci de ani, așa că știu ce mănâncă! Afară se făcuse cald, așa că asudam. Străzile prinseseră să se aglomereze, dar tot mai erau unii care goneau să ajungă la Istanbul, la serviciu.

Am urcat coasta, iar casele s-au rărit; au prins a se arăta grădinile și cireșii. Păsările tot mai zăboveau prin copaci. Eram bine dispus, dar n-am lungit-o cu drumul. Am luat-o pe cărare și, peste puțină vreme, am văzut casa și antena de televizor de pe coama ei.

Nevasta lui Nevzat și mătușa Cennet mulgeau vacile. Iarna e o plăcere să te uiți la ele și să vezi cum iese aburul din lapte. Nevzat era și el acolo. Stătea aplecat peste motocicletă, care era sprijinită de zidul casei. M-am dus la el.

— Salutare, i-am zis eu.

— Salutare, a zis el, fără să se îndrepte și să se uite la mine.

Își vârâse degetul într-un parte a motocicletei și-o tot zgândărea. Am tăcut nițel amândoi. Apoi am zis, ca să zic și eu ceva:

— S-a stricat?

— Ei, dragă! a zis el. Cum să se strice asta?!

Se tot lăuda cu motocicleta lui și înnebunea toată mahalaua cu larma ei. Și-o cumpăraseră cu doi ani în urmă, cu banii câștigați de pe urma grădinăritului și-a lăptăriei. Dimineața obișnuia să distribuie laptele cu motocicleta, dar eu îl spuneam să nu se abată pe la noi, pentru că veneam eu să-l iau și, în felul ăsta, mai stăteam și noi la taclale.

— Ai adus două sticle?

— Da, am zis eu. A venit și Faruk Bey cu familia.

— Bine, pune-le acolo!

Le-am pus. A adus din casă până și cana gradată. Mai întâi pune laptele în cană, iar apoi îl turna prin până în cană.

— N-ai mai venit la cafenea de două zile, mi-a zis el.

N-am zis nimic.

— Ei! a zis el. Nu te mai uita la neobrazății ăia! Sunt prost crescuți.

Am stat și-am cumpănit.

— Chiar așa, o fi adevărat ce scria în gazeta aia? Există așa ceva, o casă a piticilor?

Toți citiseră gazeta.

— Te-ai cătrănit și-ai plecat imediat, a zis el. Cum să te superi pe obraznicii ăia? Unde te-ai dus?

— La film!

— Ce film era? Povestește-mi! a zis el.

I-am povestit. Când am isprăvit, umpluse sticlele și prinsese să le pună dopurile.

— Nu se mai găsesc dopuri de plută, a zis el. S-au scumpit. La vinurile de proastă calitate se pun acum dopuri de plastic. Iar eu le tot spun oamenilor să nu piardă astupușurile. Dacă le pierdeți, asta face zece lire! Pentru că eu nu sunt de la firma Pınar Süt. Dacă nu vă vedeți interesul, o să le dați copiilor voștri să bea lapte cu chimicale!

Vorbea mereu de lucrurile astea. Tocmai dădeam să scot din buzunar dopurile de plută pe care mi le dăduse Faruk Bey

când, nu știu de ce, m-am răzgândit. Am zis, doar ca să-i fac o bucurie:

— S-au scumpit toate foarte mult!

— Așa e! a zis el, înfierbântându-se deodată, în vreme ce umplea la repezeală sticlele pe care urma să le vândă.

A vorbit de scumpete, de trecut, de vremurile bune de altădată, așa că m-am plictisit și nu l-am mai ascultat. După ce a umplut toate sticlele și le-a așezat în ladă, mi-a zis:

— Eu mă duc să le distribui pe astea. Dacă vrei, te las și pe tine acasă.

A călcat pedala motocicletei și-a pornit-o cu mare târâboi, după care s-a așezat în șa:

— Haidel! a răcnit el.

— Nu, am zis eu. Mă duc pe jos.

— Bine! a zis el, apoi a țâșnit cu motocicleta și dus a fost.

M-am uitat la praful pe care-l lăsa în urmă până când a ajuns la asfalt. Asta pentru că mi se făcuse rușine. Apoi am plecat, cărând sticlele cu lapte în plasă. Curând după aceea m-am întors și am privit în urmă. Nevasta lui Nevzat și mătușa Cennet tot mai mulgeau vacile. Mătușa Cennet a apucat zilele ciumei, zicea mama; îmi povestea de vremea aceea, iar pe mine mă apuca spaima. S-au isprăvit grădinile și greierii și au început casele. Locuri neschimbate de ani de zile. Au început apoi să vină la vânatoare în septembrie, cu potăile lor turbate, bine hrănite, care țâșneau din mașini ca niște smintite; nu vă apropiați de ei, copii, că vă împușcă! O șopărlă în crăpătura aflată la poalele unui zid! A șters-o. De ce își abandonează șopărelele coada, știi potrivit cărui principiu, fiule? m-a întrebat Selâhattin Bey. Tăceam și mă uitam la el, temător: un tată trudit, surpat, uzat. Stai, să-ți scriu pe o foale de hârtie și să ți-o dau! a zis el, apoi a scris pe ea Charles Darwin și mi-a dat-o; încă o mai am. În ultimele zile de viață mi-a mai dat o hârtie: Asta e lista cu ceea ce ne lipsește și ceea ce ne prisosește nouă, fiule, e tot ce-ți las, poate că într-o bună zi ai să pricepi! a zis el. Am luat hârtia și m-am uitat la ea: era scrisă în alfabetul de pe vremuri. Ochii lui, injectați din pricina băuturii, se uitau la mine de aproape; muncise toată ziua la enciclopedie, stând în odaia lui, și era ostenit. Seara obișnuia să bea, iar mai apoi, o dată pe săptămână, își bea mințile și o lua razna. Uneori umbla beat câteva

zile, până când se prăbușea pe undeva prin grădină, prin odaia lui ori pe țărnuțul mării. În asemenea zile, doamna se încuia în odaia ei, de-ai fi zis că n-avea să mai iasă niciodată de acolo. M-am dus la măcelar. Era lume multă, iar femeia aceea frumoasă, brunetă, lipsea.

— Așteaptă nișel, Recep, a zis Mahmut.

Sticlele mă osteniseră, așa că mi-a prins bine să stau nișel jos. Apoi, când îl aflam acolo unde se prăvălise, mă duceam cu spaima-n suflet să-l deștept, ca nu cumva să-l vadă doamna și să înceapă iar și, totodată, să nu zacă în frig. De ce stați aici, domnule, vine ploaia și răciți, duceți-vă în casă și culcați-vă în odaia dumneavoastră! îi ziceam eu. El mormăia, bombănea și suduia, cu vocea lui de om bătrân: blestemată țară, blestemată țară! Totul e zadarnic! De-aș fi putut isprăvi volumele alea, sau de i-aș fi trimis măcar lui Istepan, cu mult înainte, tratatul ăsta! Cât e ceasul? Toată nația doarme, tot Orientul doarme, nu, nu e zadarnic, numai că nu mă mai țin puterile, ah, de-aș fi avut o nevastă așa cum mi-aș fi dorit! Când a murit maică-ta, Recep, băiete? În cele din urmă se scula de jos, mă apuca de braț și-l duceam în casă. Pe drum bombănea: când se vor deștepta, ai să zici? Buimacii de ei dorm, cufundați într-o tihnă prostească; dorm cufundați în tihna prostească a minciunilor, dorm cuprinși de bucuria primitivă pe care le-o dă convingerea că lumea este pe potriva absurdităților și a poveștilor rudimentare din capetele lor. Am să pun mâna pe o bătă și am să le dau la cap până când am să-i deștept din somn! Dobitocilor, eliberați-vă de minciunile astea, deșteptați-vă și căscați ochii! Apoi, în vreme ce urcam către odaia lui, cu el rezemându-se de mine, ușa de la odaia doamnei se deschidea binișor, iar privirile ei scârbite și curioase sclipeau, pentru a se pierde apoi în semiîntineric. Atunci el zicea: ah, femeie proastă, biată femeie temătoare și proastă, mereu mi-a fost silă de tine, așeză-mă în pat, Recep, iar când am să mă scol să fie gata cafeaua pentru că vreau să mă apuc imediat de lucru, trebuie să mă grăbesc pentru că s-a schimbat alfabetul, planul enciclopediei mele s-a dat cu totul peste cap, n-am reușit s-o dovedesc în cincisprezece ani! zicea, după care adormea, bodogănind de zor. Mă uitam o vreme la el, să-l văd cum dormea, după care ieșeam din odaie tiptil.

Pesemne că m-am luat cu gândurile. Mi-am dat seama de asta pentru că unul dintre copiii femeilor ăstora se uită la mine ca fermecat. Mi-am pierdut buna dispoziție și mi-am zis să mă gândesc la altceva, dar n-am mai putut răbda să stau, așa că m-am ridicat și am apucat plasa cu sticle.

— Mă întorc mai târziu.

Am ieșit, îndreptându-mă spre băcănie. Curiozitatea copiilor e greu de îndurat. Și eu eram curios când eram mic. Mă gândeam că eram așa pentru că mama ne făcuse fără să se mărite, numai că asta s-a întâmplat mai târziu, după ce mama mi-a spus că tata nu era tata.

— Nene Recep! a zis cineva. Nu m-ai văzut?

Era Hasan.

— Nu te-am văzut, zău așa! am zis eu. Eram cu gândurile aiurea. Ce faci aici?

— Nimic, a zis el.

— Hai, du-te acasă și învață, Hasan! i-am zis eu. Ce să faci tu pe aici? Locurile astea nu sunt pe potrivă ta.

— De ce n-ar fi?

— Nu mă înțelege greșit, dragul meu, am zis eu. Spun asta ca să-ți vezi de învățat.

— Nu pot să învăț dimineața, unchiule, a zis el. E foarte cald. Învăț seara.

— Învață și dimineața, și seara, am zis eu. Vrei să înveți, nu-i așa?

— Bineînțeles că vreau, a zis el. Și nici nu e atât de greu pe cât crezi dumneata! Am să învăț bine!

— Să dea Domnul! am zis eu. Hai, acum du-te acasă!

— A venit Faruk Bey cu familia? m-a întrebat el. Știi, am văzut Anadolul ăla alb. Ce mai fac? Au venit și Nilgün și Metin?

— Au venit, am zis eu. Sunt bine.

— Transmite-le salutări lui Nilgün și lui Metin, a zis el. I-am văzut, de fapt, mai adineauri. Pe vremuri eram prieteni.

— Am să le transmit. Hai, du-te acasă!

— Mă duc acum, a zis el. Dar aș vrea să-ți cer ceva, unchiule Recep. Poți să-mi dai cincizeci de lire? Trebuie să-mi cumpăr un calet, iar caietele sunt foarte scumpe.

— Fumezi? l-am întrebat eu.

— Ziceam că mi s-a terminat caletul...

Am lăsat sticlele jos, am scos din buzunar douăzeci de lire și i le-am dat.

— Nu-mi ajung, a zis el.

— Ei, haide, haide! i-am zis eu. Vezi că mă supăr!

— Bine, a zis el. Am să-mi iau un creion, ce să fac?!
Totmai se urnise din loc, când s-a oprit iar:

— Nu-i spune lui tata, bine? Se supără din te miri cel!

— Ca să vezi! am zis eu. Să nu-l mai superi pe taică-tău!
A plecat. Am apucat iar plasa cu sticlele și m-am dus la Nazmi, băcanul. Nu era picior de om pe la el, dar Nazmi era ocupat. Scria ceva într-un catastif. Apoi s-a uitat a mine și am stat nițel de vorbă.

A întrebat de ei. I-am zis că erau bine. Faruk Bey? De ce să-i spun că bea, pentru că, de fapt, știe; vine pe la el în fiecare seară și-și cumpără nu știu câte sticle. Ceilalți? Și ei au crescut. Am văzut-o pe fată, oare cum o chema? a zis el. Nilgün. Vine dimineața și cumpără ziarul. A crescut. Da, a crescut. De fapt, celălalt a crescut, am zis eu. Da, el, Metin. Îl văzuse și pe el și mi-a spus cum i se părea. Iată, asta numim noi conversație și prietenie. Ne povestim unul altuia ce știm, iar lucrul acesta îmi face plăcere: nu sunt decât cuvinte, vorbe și știu foarte bine că sunt zadarnice, dar tot mă las amăgit de ele și mă binedispun. A cântărit și a împachetat tot ce aveam de luat. Scrie-mi-le pe o bucată de hârtie, i-am zis eu. Apoi, odată ajuns acasă, le trec în calet, pentru ca la sfârșit de lună, iar iarna o dată la două-trei luni, să i le arăt lui Faruk Bey. Iată socotelile, Faruk Bey, îi zic eu, asta e atât, asta face atât, uitați-vă, să nu fie vreo greșală. Nu se uită. Bine, Recep, mulțumesc, astea sunt cheltuielile casei, iar acesta este salariul tău, zice el, și-mi întinde niște bancnote boțite, umede, cu miros de piele, pe care le scoate din portofel. Le iau, le pun în buzunar fără să le număr, îi mulțumesc, iar apoi simt imediat nevoia să vorbesc despre altceva.

Nazmi a pus socoteala pe hârtie, mi-a dat-o, iar eu i-am plătit. Când mă pregăteam să ies din băcănie, mi-a zis deodată:

— Îl știi pe Rasim...

— Rasim, pescarul.

— Da, a zis el. A murit ieri.